

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ І ПРОЦЕСИ

УДК 327(4):37(495)

М. В. Булик

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ГРЕЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Досліджено основні етапи реформи системи освіти в Греції. Визначено особливості реалізації освітньої політики грецької влади на сучасному етапі. Проаналізовано вплив європейської інтеграції на розвиток освіти в Греції.

Ключові слова: освітня політика, європейська інтеграція, безперервне навчання, реформа освіти.

Стратегія європейської інтеграції України передбачає, зокрема, і реформу системи освіти, яка є передумовою появи в нашій країні висококваліфікованих фахівців, готових знайти відповіді на актуальні виклики сьогодення. В свою чергу, дослідження позитивного та негативного досвіду держав, що вже є членами Європейського Союзу дозволило б більш ефективно реалізувати євроінтеграційні прагнення українського суспільства.

Питаннями реалізації освітньої політики в Греції займалися такі вчені, як Н. Георгіадес, А. Гіамурідіс, Д. Зачос, Н. Патініотіс, Кр. Сиріопулу-Деллі. В полі зору їхньої уваги, насамперед, опинялися питання, пов'язані з соціальними-економічними аспектами формування освітньої політики Греції на сучасному етапі.

В умовах реалізації стратегії європейської інтеграції Греції країна здійснила широкомасштабну реформу системи освіти, внаслідок якої була створена система державних установ, навчання в яких є безкоштовним. Реалізація даної політики в Греції пов'язується, насамперед, з соціалістичним урядом на чолі з А. Папандреу, який здійснив освітню реформу у 1980-і рр.

Система освіти в Греції передбачає три рівні: початковий, середній та вищий. Зокрема, початкові школи розраховані на 6 років навчання, після чого учні можуть продовжити вчитися в три- або шестирічних гімназіях. При цьому в Греції існують не лише загальні середні школи, але й такі, що роблять наголос на вивченні точних наук, фінансів або торгівлі. Вищий рівень представлений університетами та подібними закладами, навчання в яких також є безкоштовним. Найстарішим університетом Греції є Афінський імені І. Каподістрії, який був заснований ще в 1837 р. У 1925 р. до нього приєднався Салонікський університет, Згодом, в 60-і рр. ХХ ст. були засновані університети в Патрах та Яніні, а в II пол. 70-х рр. ХХ ст. – в Комотіні. Крім того, в Афінах діє Вища школа економіки та бізнесу, а також Школа політичних наук. Під час реформи системи вищої освіти в 90-і рр. ХХ ст. були створені філіали найбільших ВНЗ країни на островах, надавши тим самим можливість жителям провінцій не залишати місце проживання заради переїзду до великих міст.

Барселонський саміт ЄС, що відбувся в 2002 р., визначив одним з пріоритетів подальшої освітньої політики об'єднання розвиток, насамперед, передпочаткової навчання, яке за задумом, повинно охопити понад 90 % дітей віком від 3 років. Цей процес визначається як початкова стадія процесу отримання освіти, з метою соціально адаптувати дітей до оточення однолітків та дорослих. Це своєрідний місток між сім'єю та школою. При цьому в Греції участь дітей в передпочатковому навчанні не є обов'язковою на відміну від Іспанії, Франції, Італії та деяких інших країн ЄС. Слід

відзначити, якщо в 2000 р. в Греції даною програмою були охоплені 53,9 % дітей віком від 3 до 6 років, то в 2003 – 2004 рр. цей показник склав 55 %, а в 2005 р. 57,8 % [3, с. 137; 5, с. 63]. Водночас Греція значно відстала від Португалії, де відповідний показник в 2005 р. сягнув 84 %; Італії – 100 %; ЄС-15 – 90,8 %; ЄС-25 – 86 % [2, с. 86].

Надзвичайно активні зусилля влада Греції докладає до процесу збільшення кількості людей, які мають закінчену середню освіту. Це дає змогу продовжити навчання у вищих навчальних закладах. Так, зокрема, Міністерству освіти та релігії Греції вдалося збільшити відсоток тих, хто має диплом про закінчену середню освіту з 70,7 % в 1993 р. до 81 % від загальної кількості молоді віком від 20 до 24 років в 2006 р. [1, с. 47]. Дані таблиці наводять, що Греція за даним показником перевершує більшість країн Європейського Союзу. Відповідно, в сфері середньої освіти Греція спромоглася виробити дієву національну освітню політику, яка до того ж доволі ефективно співпрацює з загальноєвропейськими програмами в сфері середньої освіти.

Необхідно також відзначити, що більш інтегрованими в систему середньої освіти виявилися представниці жіночої статі Греції, серед яких 86,6 % від загальної кількості віком від 20 до 24 років спромоглися отримати відповідний диплом. Цей показник збільшився з 1993 р. на 11,7 %. Такий високий рівень можна пояснити не лише прагненням жінок до отримання освіти, але необхідністю для чоловіків шукати собі роботу для забезпечення сім'ї. Разом з тим, 75,5 % чоловіків віком від 20 до 24 років, які мали закінчену середню освіту в 2006 р., є кращим результатом за Португалію (40,8 %), Італію (71,7 %), ЄС-15 (70,1 %), ЄС-25 (74,8 %).

Підтвердженням ефективності політики держави в галузі середньої освіти можуть стати дані, відповідно до яких найбільший відсоток тих, хто має закінчену середню освіту спостерігається серед молоді віком від 20 до 24 років і становить 82 % [1, с. 47]. Для представників вікової групи від 25 до 34 років цей показник зменшується до 76 %; від 35 до 44 років – до 66,5 %; для осіб віком від 45 до 54 років – 52,5 % і для тих, кому більше 55 років лише 33 % населення має середню освіту. Але навіть при такій негативній динаміці кількість тих, хто має диплом про закінчену освіту все одно більше, ніж в Португалії або Італії.

Завдяки національній програмі розвитку освіти та впровадженню Єдиної Європейської політики в галузі освіти Греції вдалося скоротити кількість тих, хто, отримавши початкову освіту та начальну середню освіту, не продовжує навчання, з 17,3 % загальної кількості населення віком від 18 до 24 років в 2001 р. до 15,9 % в 2006 р. [5, с. 65]. Для порівняння слід зазначити, що відповідні показники в Португалії в 2006 р. становили 39,6 %, в Італії 20,8 %, в середньому по ЄС-15 – 14,9 %, ЄС-25 – 15,3 %. Слід також відзначити, що більш схильні до продовження навчання грецькі жінки, серед яких лише 11 % в 2006 р. припинили процес отримання освіти на рівні початкової середньої освіти. Для чоловіків цей показник становив 20,7 %, що, правда, також набагато менше, ніж в Португалії, де він досяг 46,4 % і став найвищим серед країн-членів Європейського Союзу.

Для тих, хто отримав середню освіту і вирішив працювати, існує можливість вдосконалювати свої знання в процесі участі у програмі ISKED-4. Вона передбачає опанування більш складних технічних та професійних програм для вчителів початкових і середніх шкіл, медичних працівників, а також маркетингові та комерційні тренінги для зацікавлених. Таке навчання не розглядається як університетське і спрямоване більш на вироблення практичних знань та навичок. Певною мірою в Україні його можна порівняти з програмами післядипломної освіти або курсами підвищення кваліфікації. Для Греції це навчання до цього часу не стало всеохоплюючим, оскільки значна частина тих, хто отримав диплом про закінчену вищу освіту іде навчатися в університети, а ті, хто вирішив працювати цілком задоволені

рівнем своїх знань. Внаслідок цього менше 30 % молоді віком від 15 до 24 років приймають участь в програмі ISKED-4 [3, с. 162]. При цьому середні показники по Європейському Союзу становлять 40–45 % відповідно. Більш того, подібні процеси відбуваються і в галузі професійного навчання робітників підприємств Греції, серед яких в 2006 р. лише 15–20 % приймали участь в подібних програмах.

В 1994–2008 рр. відбувається збільшення кількості студентів, так, в 2008 р. їх налічувалося 638 тис. чол., що склало 105,8 % від кількості студентів в 2007 р. [2, с. 90; 9]. Слід зазначити, що середньорічні темпи зростання кількості студентів вишів в Греції склали в 1997–2008 рр. 5,7 %. Для порівняння в Португалії цей показник не перевищив 1,4 %, в Італії – 1,2 %, в середньому по ЄС-15 за 1997 – 2005 рр. – 2,2 %, ЄС-25 – 2,5 % відповідно. Це, в свою чергу, призвело до того, що в 1994 р. частка греків в загальній масі студентства в ЄС-15 складала 2,7 %, а в 2008 р. вона досягла 5,7 %, а по країнам ЄС-25 за період 1997–2008 рр. збільшилася з 2,5 % до 3,6 % Частка студентів вищих навчальних закладів Греції в загальній масі молоді віком від 20 до 24 років в 2004 р. перевищила 70 % при середньоєвропейському рівні в 56 % [4, с. 120]. Крім того, в Греції найвищий відсоток студентів вищих навчальних закладів в загальній масі тих, хто навчається, зокрема, в 2005 р. він дорівнював 29,5 % [5, с. 67]. В той же час в Італії цей показник склав 18,2 %, в Португалії – 17,5 %, в середньому по ЄС-15 – 16,6 %, по ЄС-25 – 16,5 %. Як і у випадку середньої освіти такі досягнення стали можливими, насамперед, через її безкоштовність, зростання рівня мобільності студентства, та глибоку інкорпорацію до загальноєвропейської університетської мережі. Досить вагомими результатами грецької політики в галузі вищої освіти знаходять своє відображення в наступних показниках: в Греції в 2006 р. 21,8 % працездатного населення мали вищу освіту, в Португалії цей показник склав 14 %, в Італії – 13,3 %. При цьому, щоправда, Греція все одно відстає за даним критерієм від середньоєвропейського показника, який становив 23 % [5, с. 64].

Для Греції на регіональному рівні характерним є дисбаланс, пов'язаний з тим, що основні центри вищої освіти зосереджені в столичному Афіньському регіоні, а також на заході та північному заході країни. На цих територіях кількість студентів ВНЗ навіть перевищує кількість населення віком від 20 до 24 років, що постійно там проживає. Це викликано масовим переїздом вихідців з інших областей країни до цих центрів, а також нерозвиненістю системи вищої освіти в переважно сільській місцевості Південного та Центрального Пелопоннесу, та Центральної Греції, де у вищій освіті задіяні менше 30 % молоді.

В Греції високий відсоток тих, хто навчається безперервно. Так, отримавши диплом про повну середню освіту, одразу ж вступили до вузів 75 % всіх, кому виповнилося на той момент 18 років. Це повністю відповідає середньостатистичним показникам по ЄС-15 та на 5 % поступається рівню безперервної освіти по ЄС-25 [2, с. 88]. При цьому необхідно пам'ятати, що в країнах ЄС не існує єдиної загальноприйнятої системи освіти, а тому в багатьох з них цей показник відображає лише загальні тенденції безперервності в навчанні, а не лише динаміку переходу від середньої освіти до вищої. Даний факт підтверджується, зокрема, і відсотковою часткою студентів ВНЗ, а також тих, хто має вищу освіту в загальній структурі працездатного населення.

Важливо в процесі аналізу системи вищої освіти в Греції є з'ясувати вікові обмеження студентів вищих навчальних закладів. Так, в 1999 р. середній вік студентства вишів в Греції становив 19,2 роки, в 2004 р. він збільшився до 20,7 років. Водночас в Італії протягом 1999 – 2004 рр. він практично не змінився і становив 22,2 – 22,3 роки, в Португалії середньостатистичному студенту в 2004 р. було 22,2 роки, що на півроку більше, ніж було в 1999 р. Динаміка змін середнього віку студентів вишів в

ЄС-15 засвідчила, що протягом 1999–2004 рр. відбулося незначне збільшення з 22 до 22,2 років, в ЄС-25 цей показник знаходився в межах 21,9 – 22,1 років. Відповідно, грецькі студенти відносяться до наймолодших серед всіх країн Європейського Союзу, не зважаючи навіть на деяке збільшення віку на 2004 р. Таке явище пояснюється в основному можливістю безкоштовного отримання вищої освіти. Але, поряд з цим, для Греції характерна абсолютна неучасть в отриманні вищої освіти тих, кому більше 30 років. Так, при середньоєвропейському рівні в 14 % від загальної маси студентства в Греції студентів, яким вже виповнилося 30 років, нараховується близько 1 % з врахуванням і денної, і заочної форм навчання.

Для студентської молоді Греції характерне поступове зменшення кількості тих, хто навчається за кордоном [8, с. 39]. Якщо в 1998–1999 р. таких нараховувалося 13,8 – 14,1 %, то в 2005 р. їх кількість зменшилася до 5,9 %. Таке зменшення викликане кількома факторами: підвищенням довіри до рівня викладання в самій Греції, появою нових вищих навчальних закладів, більш вигідними з економічної точки зору умовами отримання вищої освіти на батьківщині. Цікаво, що навіть за такого зменшення грецькі студенти виявилися значно мобільнішими за своїх португальських або італійських однолітків. Так, наприклад, лише 3,0 % португальських студентів та 1,5 % італійських в 2005 р. навчалися за кордоном. Середні показники по ЄС-25 склали на той же час 2,2 %, що також значно менше, ніж в Греції. В свою чергу, в 2004 р. в загальній структурі студентства Греції 2,4 % були іноземними студентами, що навчалися в місцевих університетах.

Одним з пріоритетів програми Європейського Союзу “Освіта та навчання – 2010” є впровадження безперервного отримання освіти на протязі всього життя населення ЄС, зокрема, і Греції. Більшість таких систем, спрямованих на вдосконалення навичок працівників регулюється на національному рівні і передбачають як участь в офіційних програмах покращення кваліфікації, або отримання нової професії, так і неофіційне навчання, зокрема, через мережу Internet, бібліотеки, телепередачі. Грецький уряд несе відповідальність за стан процесу постійного безперервного навчання: післясередньої професійної освіти (ISKED-4) та другої вищої освіти. Однак, слід відзначити, що на сьогодні в Греції відсоток участі в таких проектах є набагато нижчим, ніж в середньому по ЄС-25 [6, с. 116; 7]. Зокрема, в 1993 р. лише 1,1 % населення віком від 24 до 64 років приймали участь в програмах довготермінового навчання. На 2009 р. цей показник незначно збільшився до 3,3%, що майже у два рази менше, ніж в Португалії, в Італії він досягає 6 %, в середньому по ЄС-15 – 10,8 %, по ЄС-25 – 9,8 %. Опитування, проведене службою з огляду робочої сили Євростату в 2003 р., показало, що 83 % греків взагалі ніяк не вдосконалювали свої раніше отримані знання. При цьому відповідний середньоєвропейський показник становить лише 58 % [10, с. 67].

Серед тих греків, хто все ж таки продовжує навчання на протязі свого життя частка задіяних чоловіків та жінок практично рівні. Так, в 1993 р. в процесі довготривалого навчання приймали участь 1,1 % чоловіків віком від 25 до 64 років та 1 % жінок відповідної вікової групи. В 2004 р. показники становили 2,0 % представників чоловічої статі та 2,1 % жіночої, а в 2009 р. – 3,2 % та 3,3 % відповідно. В цілому ж для Європи характерна більш активна участь жінок в процесі постійного навчання. Зокрема, в середньому по країнам ЄС-15 та ЄС-25 в 2009 р. навчалася протягом життя 10,8 % жінок. В Португалії в 2009 р. 6,8 % жінок віком від 25 до 64 років прагнули вдосконалити свої знання, в Італії – 6,4 %. В Греції ж загалом прохолодне ставлення до необхідності вдосконалення своїх навичок в однаковій мірі характерне для представників обох статей.

Цікаво відзначити ще одну тенденцію – чим більший вік населення Греції, тим менше воно схильне до участі в програмах прижиттєвого професійного навчання. Так, серед вікової групи від 30 і старше менше 0,5 % населення приймає участь в офіційних

чи неофіційних програмах професійного навчання після отримання диплому про середню освіту [10, с. 68]. Для Європейського Союзу цей показник в 2003 р. становив 14 %. При цьому європейські аналітики ринку робочої сили відзначають, що дисбаланс в зацікавленості в участі в програмах прижиттєвого навчання взагалі характерний для країн півночі та півдня Європейського Союзу. Так, зокрема, відповідний показник участі в процесі післядипломного професійного навчання у Великій Британії склав 41 %, в Швеції та Бельгії 22 %, Фінляндії – 18 %.

Таким чином, більшість греків уникає можливості долучитися до продовження процесу навчання після отримання повної середньої або вищої освіти, вдовольняючись базовими знаннями. Серед ризиків такого явища слід назвати, по-перше, проблеми, що виникають з незнанням основ роботи нових технологій, збільшенням розриву в економічному розвитку між Грецією та найрозвиненішими країнами ЄС, збільшенням рівня безробіття.

Одним з пріоритетних напрямів європейської політики в галузі освіти є здійснення політики лінгвістичного різноманіття, що реалізується в базі шкіл, університетів, освітніх центрів та окремих підприємств і розповсюджується не лише на такі мови, як англійська, французька, німецька, але й мови невеликих європейських країн, етнічних та меншин, мігрантів та найбільших партнерів ЄС в світі. Мета політики полягає у досягненні більшої інтеграції країн ЄС не лише на рівні країн, але окремих регіонів, місцевостей. Водночас вивчення іноземних мов сприяє реалізації загальноєвропейських політичних, економічних, культурних проєктів. Основне завдання стимулювати європейців до того, щоб вони знали як мінімум дві мови крім рідної. Практична сторона даного процесу передбачає фінансування окремих прикладних проєктів через університетські програми “Сократ” і “ERASMUS”, також “Леонардо да Вінчі”, спрямована на вивчення іноземних мов в процесі професійного навчання. На період 2007 – 2013 рр. всі ці програми були об’єднані в “Програму навчання протягом життя” (LLP), яка повинна сприяти обміну досвідом, кооперації та інтеграції між національними системами освіти. LLP, в свою чергу, базується на 4 стовпах:

1. Comenius – охоплює початкову та середню освіту.
2. ERASMUS – включає в себе вивчення іноземних мов в вищих навчальних закладах. Спрямована на покращення якості освіти в Європейському Союзі, розвиток полікультурного діалогу через освітню кооперацію з третіми країнами. Ще однією метою є пропаганда європейської системи вищої освіти в світі.
3. Leonardo da Vinci – програма опанування іноземними мовами з боку працівників підприємств та установ.
4. Grundtvig – розрахована на навчання дорослих людей поза межами освітніх установ та підприємств.

За даними Євростату рідною або мовою спілкування грецьку в 2005 р. назвали 99 % населення країни, ще 0,2 % населення розмовляли мовами інших країн ЄС і 0,8 % — мовами третіх країн [8, с. 33]. Слід зазначити, що базовою для вивчення іноземних мов залишається все ж таки система середньої освіти. Так, зокрема, в 2005 р. 41 % учнів середніх шкіл вивчали одну іноземну мову, 57 % – дві і лише 2 % жодної [8, с. 36]. Серед мов, які найчастіше вивчаються в Греції в середніх школах безумовно переважає англійська – її в 2005 р. опанували 97,1 % учнів. На другому місці знаходиться французька, яку вивчали 38 % учнів середніх шкіл; 21,7 % вивчали німецьку мову.

Слід відзначити, що питання збереження безкоштовної освіти в Греції на сьогодні є однією з найгостріших проблем внутрішньої політики країни. На сьогодні система освіти Греції у її теперішньому вигляді фактично вичерпала свої можливості. Навчальні

заклади обтяжені бюрократичними процедурами і не мають можливості швидко та ефективно впроваджувати новітні досягнення в сфері освіти. Уряд та органи місцевої влади, в свою чергу, не мають достатніх коштів на технічну модернізацію освітніх закладів, водночас більшість школярів, студентів та батьків відмовляються від впровадження платних послуг, вважаючи це порушенням основних громадянських надбань постдиктатурного періоду. Не зважаючи на вагомі успіхи в інтеграції вищої школи Греції до Європейського освітнього простору, перед нею все ще стоїть завдання повномасштабної реформи, що дозволила б перетворити університети та політехнічні інститути країни на провідні наукові центри в межах ЄС. Таким чином, відсутність достатніх коштів і необхідність перетворення ВНЗ Греції на фінансово самодостатні установи, надлишкова бюрократизація учбового процесу, технологічна застарілість є найбільш актуальними проблемами для системи освіти країни.

Плани грецького уряду створити приватні навчальні заклади, в яких за навчання довелось би платити, наштовхується на опір з боку учнів середніх шкіл, вищих навчальних закладів. Крім того, це питання розвело по обидва боки барикад політичні партії та громадські організації країни. Так, зокрема, за її збереження виступає Комуністична партія Греції (ККЕ) та анархістські і антиглобалістські осередки. За доповнення державних навчальних закладів приватними виступає партія “Нова демократія” (НД), яка ще у 2001 р. запропонувала законодавчо дозволити створення приватних навчальних закладів. Прийшовши до влади у 2004 р., лідер НД К. Караманліс висунув програму реформ сфери освіти, яка б передбачала офіційне визнання статусу приватних університетів. Компромісну позицію зайняв Всегрецький соціалістичний рух (ПАСОК), який у 2006 р. погодився на створення приватних університетів за збереження пріоритету державних вищих навчальних закладів. В реальності приватні ВНЗ функціонують в Греції, не зважаючи на офіційну заборону з боку Конституції. Держава не визнає їх статус і не надає ліцензії на навчання, але в основному такі заклади діють як представництва та філіали закордонних ВНЗ. Спроби запровадження змін в характері навчання призвели до того, що починаючи з 2006 р. в Греції постійно відбуваються мітинги та демонстрації протесту школярів та студентів. До цього часу питання так і не знайшло свого вирішення, і, на думку автора, у короткотерміновій перспективі розв’язане не буде.

Одним з доказів необхідності проведення освітньої реформи, спрямованої на досягнення більшої фінансової незалежності навчальних закладів, на думку влади, є неспроможність держави забезпечити необхідний рівень витрат на освіту, відповідно до норм Європейського Союзу. Аналіз динаміки витрат на сферу освіти в Греції протягом 2000–2006 рр. (більш пізніх досліджень в даній сфері Євростат не публікував) показує їх поступове збільшення з 3,7 % до 4,5 % ВВП країни [2, с. 67]. Однак цей показник нижче середньоевропейського рівня, який в 2005 р. дорівнював 5,4 %. Більш того, його не можна порівняти навіть з Португалією, де загальні витрати на освіту склали 5,3 %. Найбільше ж витривають на освіту датчани (7,22 % ВВП країни), кіпріоти (7,04 % ВВП країни) та шведи (6,68 % ВВП країни). Фактично, сфері освіти не вистачає приватних інвестицій, які б могли зняти фінансовий тягар з держави. Так, в 2005 р. витрати приватного сектору на освіту не перевищили 0,2 % ВВП Греції [5, с. 67]. Цей показник можна порівняти або з Португалією, де приватні інвестиції в сферу освіти ще менші – 0,13 %, або з країнами Північної Європи, де держава бере на себе зобов’язання забезпечити всі потреби галузі в необхідному розмірі. Для порівняння в Фінляндії вони становлять 0,13 % ВВП країни, Швеції – 0,2 % ВВП.

Список використаної літератури

1. EU integration seen through statistics. Key facts of 18 policy areas. – Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2006. – 107 p.

2. Europe in figures. Eurostat yearbook 2006-2007. – Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2007. – 347 p.
 3. Eurostat regional yearbook 2007. – Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2007. – 162 p.
 4. Eurostat regional yearbook 2009. – Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – 153 p.
 5. Key figures on Europe. – Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – 238 p.
 6. Key figures on Europe. – Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2010. – 245 p.
 7. Life-long learning by gender – [tsiem080]; Life-long learning (adult participation in education and training) – males – Percentage of the male population aged 25-64 participating in education and training over the four weeks prior to the survey [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&rcode=tsiem080&language=en>.
 8. Statistical portrait of the European Union, 2008. – Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2007. – 106 p.
 9. Students – [tps00062]. Tertiary education [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&rcode=tps00062&plugin=1>.
 10. The social situation in the European Union, 2005-2006. – Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2007. – 169 p.
- Стаття надійшла до редакції 5.03.2012.

M. V. Bulyk

EDUCATIONAL POLICY OF GREECE IN TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION

Studies the main stages of educational reform in Greece. Determined of the Greek government's educational policy at the present stage. The influence of European integration on the development of education in Greece, are analyzed.

Key words: *educational policy, European integration, continuous studies, education reform.*

УДК 321.01:316.422

К. А. Трима

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЧИННИКИ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В статті проаналізовано чинники, під впливом яких відбувається функціонування та трансформація українського громадянського суспільства. Досліджено специфіку діяльності громадських організацій як елемента вітчизняного громадянського суспільства. Окреслено особливості взаємодії українських громадських організацій з міжнародними та глобальними.

Ключові слова: *громадянське суспільство, глобальне громадянське суспільство, громадська організація.*

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Маріупольський державний університет

ВІСНИК

МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

СЕРІЯ: ІСТОРІЯ. ПОЛІТОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Головний редактор чл.-кор.НАПН України, д.політ.н., проф. К. В. Балабанов

Засновано у 2011 р.

ВИПУСК 3

МАРИУПОЛЬ – 2012

УДК 3(05)

Вісник Маріупольського державного університету
Серія: Історія. Політологія
Збірник наукових праць
Видається 3 рази на рік
Заснований у 2011 р.

Затверджено до друку Вченою радою МДУ (протокол №1 від 13.06.2012 р.)

Головна редколегія:

Головний редактор – чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. К. В. Балабанов
Заст. головного редактора – к.е.н., проф. О. В. Булатова

Члени редколегії: д.ю.н., проф. М. О. Баймуратов, д.ф.н., проф. С. В. Безчотнікова,
д.і.н., проф. В. М. Романцов, д.культурології, проф. Ю. С. Сабадаш,
д.е.н., проф. І. Г. Яремчук

Редакційна колегія серії:

Відповідальний редактор – д.і.н., проф. В. М. Романцов
Заступник відповідального редактора – к.філос.н., доц. С. В. Янковський
Відповідальний секретар – к.і.н., доц. С. П. Пахоменко

Члени редакційної колегії: д.політ.н., проф. В. А. Войналович,
д.і.н., проф. А. В. Гедьо, д.і.н., проф. О. І. Гуржій, д.політ.н., проф. Г. І. Зеленко,
д.і.н., проф. Ф. Ігуменіду (Республіка Кіпр), д.політ.н., проф. І. Г. Онищенко,
д.політ.н., проф. М. І. Панчук, д.і.н., проф. І. С. Пономарьова,
д.і.н., проф. Ю. Д. Пряхін, д.політ.н., проф. С. Ю. Римаренко,
д.і.н., проф. В. М. Романцов, д.політ.н., проф. А. Романо (Італійська Республіка),
д.і.н., проф. О. П. Реєнт, д.і.н., проф. Н. Р. Темірова

Засновник Маріупольський державний університет
87500, м.Маріуполь, пр.Будівельників, 129а
тел.: (0629)34-60-93; e-mail: istfak_mdgu@ukr.net

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
(Серія КВ №17802-6652Р від 24.05.2011)
Тираж 100 примірників. Замовлення №469.4

Видавець МФ ТОВ «Друкарня "Новий світ"»
87510, м.Маріуполь, Красноякська, 2; тел.: (0629)41-35-13
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №1792 від 20.05.2004

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Задунайський В.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПУСТКАМИ ОФІЦЕРІВ КУБАНСЬКОГО КОЗАЦЬКОГО
ВІЙСКА НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ СОТНИКА
КЕЛЕБЕРДИНСЬКОГО ТА ПОЛКОВНИКА КВАРТОВКІНА).....7

Романцов О.В.

РОБОТА БЮРОКРАТИЧНОЇ СИСТЕМИ НА ПРИКЛАДІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
КАНЦЕЛЯРІЙ ВІЙСЬКОВИХ ГУБЕРНАТОРІВ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ
НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – В ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХІХ СТ.12

Шипік Н.Ф.

МОБІЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ ДО НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-
ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ ТРУДОВИХ РЕЗЕРВІВ ДОНЕЧЧИНИ У 1944–
1949 РР.19

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ТЕОРІЯ ІСТОРІЇ

Богатікова О.В., Романцов В.М.

“ГРЕЦЬКА ОПЕРАЦІЯ” 1937–1938 РР. У ПІВНІЧНОМУ ПРИАЗОВ’І:
ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ30

Воронін В.М.

НАГОРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИЦТВА ЕМІГРАЦІЙНОЇ УНР: НАГОРОДИ
БЕЗ ДЕРЖАВИ39

Мирошниченко І.М., Стяжкина Е.В.

АБОРТНАЯ ПОЛІТИКА В СССР В 1920 – 30-Е ГОДИ: ІСТОРІОГРАФІЯ
ВОПРОСА43

Тарасов С.В.

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ДУХОВЕНСТВА В ПОДІЯХ РУЇНИ.
ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ51

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Гаврилова Н.В.

АРГЕНТИНА У ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН58

Потехін О.В., Тодоров І.Я.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В 2011 РОЦІ.....63

Рябінін Є.В.

ПОЛІТИКА ЄС ТА США В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ НАПЕРЕДОДНІ «АРАБСЬКОЇ
ВЕСНИ»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....72

Трофименко М.В.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....79

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ І ПРОЦЕСИ

Булик М.В.

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ГРЕЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....85